

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เข้าด้วยกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ศึกษาผลการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา และศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ *วิธีดำเนินการวิจัย* ได้มีการสำรวจเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่อจากนั้นได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย และสร้างเครื่องมือการวิจัยขึ้นมา ๓ แบบ คือ *แบบบันทึกการสังเกต* ใช้สังเกตและบันทึกข้อมูลสภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ *แบบสอบถาม* แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี ๒ ชุด คือ ชุดที่ ๑ ใช้ถามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ หลักไตรสิกขา ชุดที่ ๒ ใช้ถามความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขา ของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ และ *แบบสัมภาษณ์* ใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู พระสงฆ์ เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ เครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ โดยคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ต่อจากนั้นจึงได้นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก็นำมาตรวจสอบความถูกต้อง ต่อจากนั้นจึงได้นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และเขียนรายงานการวิจัยตามลำดับ สำหรับข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

สำหรับผลของการวิจัยมีประเด็นข้อค้นพบที่น่าสนใจนำมาสรุปผลได้เป็น ๓ ประเด็นตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ สรุปสภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ เนื้อหาที่ได้ศึกษามาแล้วทั้งหมดมีข้อค้นพบที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑.๑ ด้านข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ สรุปได้ ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านประวัติโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ๒) ด้านสภาพทั่วไปของชุมชนในเขตพื้นที่สถานศึกษาให้บริการ ๓) ด้านสภาพทั่วไปของสถานศึกษา

๑) ด้านประวัติ โรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ทุกโรงเรียนมีอายุมากกว่า ๕๐ ปี บางโรงเรียนเห็นร่องรอยของความเป็นวิสุทธิพุทธมาตั้งแต่เริ่มจัดตั้ง เช่น โรงเรียนบ้านชะเนง ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๘๒ ในช่วงเริ่มแรกของการจัดตั้งดำรงอยู่ได้ด้วยเงินศึกษาฟรี การจัดตั้งครั้งแรกให้ชื่อว่า “โรงเรียนประชาบาล ๑๑ วัดบ้านชะเนง” อาศัยอาคารเรียนของวัดจัดการเรียนการสอนมีวันหยุดประจำสัปดาห์คือวันพระ และปัจจุบันโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่าง ๗ โรงเรียน มีการจัดการศึกษาอยู่ ๒ ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษาหรือระดับปฐมวัย และระดับการศึกษาภาคบังคับหรือระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ หากเป็นโรงเรียนขยายโอกาสก็จัดการศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๒) ด้านสภาพทั่วไปของชุมชนในเขตพื้นที่สถานศึกษาให้บริการ มีลักษณะของชุมชน อาชีพหลัก ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี การศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อปีต่อครัวเรือนของคนในชุมชน ดังนี้ (๑) *ลักษณะของชุมชน* โดยรวมเป็นชุมชนชนบทกึ่งชุมชนเมือง มีโครงสร้างพื้นฐานที่ทำให้ชุมชนได้รับความสะดวกสบาย ภายในชุมชนอยู่กันเป็นครอบครัว แต่ละครอบครัวมีบุตรเฉลี่ยครอบครัวละ ๓ ถึง ๔ คน มีวัดในพระพุทธศาสนา มีที่ทำการของผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน มีโรงเรียน มีสถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล มีองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีลักษณะพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (๒) *อาชีพหลักของคนในชุมชน* ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพรับจ้าง เช่น การทำนา ทำไร่ ทำสวน หลังฤดูการทำนา ประชากรวัยทำงานส่วนหนึ่งได้ออกจากชุมชนไปรับจ้างทำงานในท้องถิ่นอื่น (๓) *ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน* ด้านศาสนา คนในชุมชนส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา มีวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ คนในชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตแบบวิสุทธิธรรม ด้านวัฒนธรรมและประเพณี เนื่องจากมีชนพื้นเมืองอยู่ร่วมกันหลายกลุ่ม คือ เขมร ส่วย ลาว และไทยโคราช มีวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน โกนจุก ทำบุญรวมญาติ บุญข้าวจี บุญพระเวสสันดร สงกรานต์ เลี้ยงผีตาปู้ เลี้ยงผีตาแฮก แห่นาค บุญบั้งไฟ แห่เทียนพรรษา แขนโพนตาหรือวันสารท บุญอุยุม ลอยกระทง และประเพณีการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ (๔) *การศึกษาของคนในชุมชน* ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ จบการศึกษาสูงสุดในระดับชั้นประถมศึกษา (๕) *รายได้เฉลี่ยต่อปีต่อครัวเรือนของคนในชุมชน* คือ ผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีรายได้เฉลี่ยต่อปีต่อครัวเรือนอยู่ระหว่าง ๒๐,๐๐๐ ถึง ๖๐,๐๐๐ บาท

๓) ด้านสภาพทั่วไปของสถานศึกษา คือ (๑) *อาคารและสถานที่* โรงเรียนที่มีเนื้อที่ต่ำสุด จำนวน ๘ ไร่ โรงเรียนมีเนื้อที่สูงสุดจำนวน ๓๓ ไร่ ภายในบริเวณเนื้อที่ของสถานศึกษามีอาคาร สถานที่และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น อาคารเรียน อาคารประกอบ ส้วม สนามเด็กเล่น สนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล สนามวอลเลย์บอล สนามตะกร้อ และสนามแฮนด์บอล เป็นต้น (๒) *บุคลากร* ปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๖)โรงเรียนที่มีบุคลากรต่ำสุด จำนวน ๘ คน โรงเรียนที่มีบุคลากรสูงสุดสุด จำนวน ๒๖ คน บุคลากรของโรงเรียนมีวุฒิทางการศึกษาต่ำสุดระดับปริญญาตรี และสูงสุดระดับปริญญาโท โรงเรียนที่มีนักเรียนต่ำสุด จำนวน ๑๑๒ คน โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนสูงสุด ๓๘๖ คน (๓) *หลักสูตรสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น* ในระดับปฐมวัย ได้

จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ด้านแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา (๔) การรับรองมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา คือ ปัจจุบันสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง ๗ โรงเรียนได้ผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์กรมหาชน (สมศ.) เรียบร้อยแล้ว

๕.๑.๑.๒ ด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ สรุปได้ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ๒) ด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา ๓) ด้านแนวทางพัฒนาและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ๔) ด้านการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา

๑) ด้านโครงสร้างการบริหารงาน คือ ปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ แบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการบริหารวิชาการ เช่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป็นต้น (๒) ด้านการบริหารงบประมาณ เช่น การจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้งบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุ และสินทรัพย์ เป็นต้น (๓) ด้านการบริหารงานบุคคล เช่น การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน วินัยและการรักษาวินัย และการออกจากการปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น (๔) ด้านการบริหารทั่วไป เช่น การดำเนินงานธุรการ การส่งเสริมสนับสนุน ด้านวิชาการ งบประมาณ การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา งานประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เป็นต้น

๒) ด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา คือ โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ แต่ละแห่งได้มีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษาเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาและส่งเสริมสถานศึกษาให้ยกระดับคุณภาพสูงขึ้น

๓) ด้านแนวทางพัฒนาและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์จึงได้กำหนดแนวทางพัฒนาและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ขึ้นมา เช่น ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ด้านสร้างเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านส่งเสริมอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ด้านส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

๔) ด้านการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา คือ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุตามแนวทางพัฒนาและกลยุทธ์ตามที่กำหนด โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ได้จัดให้มีการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น โครงการวันสำคัญทางศาสนา โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โครงการธนาคารพอเพียง โครงการกิจกรรมน้อมนำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ โครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นต้น มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาเพื่อให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมาย

๕.๑.๑.๓ ด้านผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ สรุปได้ ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ๒) ด้านคุณภาพผู้เรียน ๓) ด้านการจัดการศึกษา ๔) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ๕) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และ ๖) ด้านมาตรการส่งเสริม

๑) ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปี ๒๕๕๕ โครงการและกิจกรรมของสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจาก *ผู้บริหาร* มีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ มุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษา *ครูและบุคลากร* มีความเสียสละรับผิดชอบหน้าที่ มีความศรัทธาในอาชีพดำเนินงานตามขั้นตอนด้วยความรอบคอบ *กรรมการสถานศึกษา* มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือในการดำเนินงานทุกด้าน *นักเรียน* มีความเชื่อฟังปฏิบัติตามข้อตกลงของโรงเรียน เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ด้วยความกระตือรือร้น *ผู้ปกครองนักเรียน* เอาใจใส่ดูแลลูกหลานให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์กับโรงเรียน

๒) ด้านคุณภาพผู้เรียน คือ ผู้เรียนในระดับปฐมวัย มีพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เหมาะสมตามวัย *เช่น* เป็นผู้มีความรู้ทักษะด้านการแสดงออก กล้าพูด มีความมั่นใจในตนเอง สามารถซักถามและตอบคำถามได้ เป็นต้น ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้มีความสุขที่ดีและมีสุนทรียภาพ คือ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล มีทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีทักษะในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต เป็นต้น

๓) ด้านการจัดการศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และ ครู ได้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน มีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริหารที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา และมีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง เป็นต้น

๔) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ คือ สถานศึกษาได้มีการสร้างส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เช่น มีการสำรวจ จัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา มีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดแหล่งเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ มีการรายงานการใช้และการประเมินผลการใช้แหล่งเรียนโดยครู นักเรียนและเจ้าของแหล่งเรียนรู้ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ให้ดีขึ้น สถานศึกษามีการส่งเสริมและให้บริการด้านความรู้แก่ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

๕) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา คือ ได้มีการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นที่กำหนดขึ้น ซึ่งเห็นได้จากอัตลักษณ์ของสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น “ไหว้สวย มารยาทงาม”, “สวดมนต์แปลได้ สุขภาพกายดี มีความกตัญญู”, “มีสุขภาพดี สวดมนต์แปลได้ มีระเบียบวินัย มีสัมมาคารวะ มารยาทดี”, “สุขภาพดี มีคุณธรรมจริยธรรม”, “กริยาอ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน นวดसानสายใย” เป็นต้น เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

๖) ด้านมาตรการส่งเสริม คือ ได้จัดกิจกรรมตามนโยบาย จุดเน้น แนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมสถานศึกษาให้ยกระดับคุณภาพสูงขึ้น เช่น จัดโครงการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ชุมชน นำเสนอผลงานของครู ผู้บริหาร และนักเรียน ให้ชุมชนได้รับรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาใช้เป็นแนวทางพัฒนาการศึกษาในปีต่อไป เป็นต้น

๕.๑.๑.๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในบริบทความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สรุปได้เป็น ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านสถานศึกษา และ ๒) ด้านชุมชน

๑) ด้านสถานศึกษา แบ่งย่อยได้เป็น ๓ ด้าน ตามหลักของไตรสิกขา คือ (๑) *ด้านศีล* คือ สถานศึกษามีการบริหารด้านสภาพทางกายภาพและด้านสังคมที่ดี ได้แก่ บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี เช่น ผู้บริหาร ครู มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ลด ละ เลิก อบายมุข ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีระบบบริหาร เช่น โครงสร้างการบริหาร วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา มีอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ดี หลักสูตรสถานศึกษามีการบูรณาการหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระ มีการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มีอุปกรณ์การศึกษา มีสาธารณูปโภคพื้นฐาน สวัสดิการ และมีงบประมาณ เป็นต้น (๒) *ด้านสมาธิ* คือ บุคลากร นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องมีสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี เช่น คิดเก่ง มีคุณธรรม มีสุขภาพจิตดี เป็นต้น (๓) *ด้านปัญญา* คือ บุคลากรในสถานศึกษา เป็นผู้มีความศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นผู้รู้เท่าทันเหตุการณ์ แก้ปัญหาชีวิตและทำงานด้วยสติปัญญา ด้านผู้เรียน เป็นผู้มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุผล เป็นผู้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร เป็นต้น

๒) ด้านชุมชน แบ่งย่อยได้เป็น ๓ ด้านตามหลัก (บวร) คือ (๑) *บ้าน* หมายถึง สถาบันครอบครัวในชุมชนที่ส่งลูกหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ มีสมาชิกที่เป็นคนดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น ชุมชนมีสมาชิกที่ดี ไม่จับกลุ่มมั่วสุมก่อความเดือดร้อนให้กับชุมชนไว้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น (๒) *วัด* หมายถึง สถาบันทางศาสนาในชุมชน ได้ศาสนทายาทที่เป็นคนดี ไว้ช่วยเหลืองานของวัด และช่วยเหลืองานของพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น (๓) *ราชการ* หมายถึง ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐต่าง ๆ ที่อยู่ชุมชนได้สมาชิกในชุมชนที่เป็นคนดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข มีจิตอาสา ไว้ช่วยเหลืองานราชการเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนวิถีพุทธได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชน

๕.๑.๒ สรุปผลการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถีพุทธ
ชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ และด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (๒) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ และด้านการเรียนการสอน โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

๕.๒.๑.๒ ผลสำเร็จตามผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานภายนอกสอง และกลุ่มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานภายนอกสาม แต่ละกลุ่มได้แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑) กลุ่มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานภายนอกสอง สรุปได้ดังนี้ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย โดยภาพรวม พบว่า มีผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาภายนอกสองอยู่ในระดับดี (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม พบว่า มีผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาภายนอกสองอยู่ในระดับดี ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ทั้งในระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมได้มีการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับดี

๒) กลุ่มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานภายนอกสาม สรุปได้ดังนี้ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย โดยภาพรวม พบว่า มีผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาภายนอกสามอยู่ในระดับดีมาก (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม พบว่า มีผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาภายนอกอยู่ในระดับดีมาก ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ทั้งในระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับดีมาก

๓) ด้านความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษา พบว่า (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย ผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่มีต่อผลสำเร็จตามผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่มีต่อผลสำเร็จตามผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ๕ . ๒ . ๑ . ๓

ผลสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาได้แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านสถานศึกษา ผลสำเร็จในด้านสถานศึกษานี้แบ่งย่อยได้อีก ๒ หัวข้อ คือ (๑) ด้านปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ พบว่าโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีทรัพยากรทางการบริหารทุกด้าน เช่น มีบุคลากร ระบบบริหาร อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

หลักสูตรสถานศึกษา อุปกรณ์การศึกษา สาธารณูปโภคพื้นฐาน สวัสดิการ และงบประมาณอย่างพอเพียงในการดำเนินการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (๒) ด้านกระบวนการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีการบูรณาการหลักไตรสิกขาในด้านกระบวนการบริหารการศึกษา เช่น การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การวินิจฉัยสั่งการ การประสานงาน การรายงาน และ การงบประมาณ เป็นไปตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งทำให้องค์ประกอบทุกภาคส่วนในสถานศึกษามีความสัมพันธ์อย่างเกื้อกูลต่อกันตามหลักของ ศีล สมาธิ และปัญญา

๒) ด้านชุมชน ได้พบว่า ชุมชน (บ ว ร) ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธดังนี้ คือ (๑) บ้าน สถาบันครอบครัว หรือ สถานประกอบการต่าง ๆ ในชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น (๒) วัดหรือสถาบันทางศาสนาได้ศาสนทายาทที่เป็นคนดีไว้เป็นกำลังสำคัญช่วยงานศาสนาเพิ่มขึ้น (๓) ราชการหรือหน่วยงานของรัฐในชุมชน ได้บุคลากรที่เป็นคนดี มีคุณธรรมไว้ช่วยเหลืองานราชการเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมันศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง คือ วัด บ้าน และราชการ เป็นอย่างดี

๓) ด้านความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน พบว่า (๑) ผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (๒) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนโดยภาพรวมประสบผลสำเร็จในระดับดีมาก

๕.๑.๓ แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ เนื้อหาที่ได้ศึกษามาทั้งหมดมีข้อค้นพบที่ที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๓.๑ แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ สรุปได้ ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านกายภาพ ๒) ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ๓) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ๔) ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และ ๕) ด้านการเรียนการสอน

๑) ด้านกายภาพ โดยภาพรวมสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้จัดให้มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนสุภาชีวิตาพระธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธรูปศาสนา หรือลานธรรม ไม่มีสิ่งเสียดสี เหล้า บุหรี่ ๑๐๐% ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จอย่างดี คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ยกเว้นโรงเรียนบ้านหนองตัว ดำเนินการด้านกายภาพได้ประสบผลสำเร็จคิดเป็นร้อยละ ๘๕.๗๕ เนื่องจากยังมิได้ติดตั้งป้ายโรงเรียนวิถิพุทธ แนวทางพัฒนา ด้านกายภาพนี้สถานศึกษาใดที่ได้จัดดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธแล้วต้องรักษาตัวบ่งชี้ที่ได้

ดำเนินการมาแล้วให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป สำหรับรูปแบบป้ายโรงเรียนวิถีพุทธหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดรูปแบบให้เป็นไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เกิดความสวยงามเป็นเอกภาพ

๒) ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร โดยภาพรวมสถานศึกษาจัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหารได้ครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ กล่าวคือ นักเรียน ครู ผู้บริหาร รักษาสัณห์ ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม ก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงินและสิ่งของ มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน แต่มีบางโรงเรียนในเรื่องของการรักษาสัณห์และก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหารยังทำได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เนื่องจากบุคลากรและนักเรียนบางคนนำข้าวห่อมาจากบ้านและในการรับประทานอาหารก็มีได้อยู่ในช่วงเวลาและสถานที่เดียวกันจึงมิได้มีการพิจารณาอาหารร่วมกัน *แนวทางพัฒนา* คือ ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับข้อรักษาสัณห์ในปัจจุบันสถานศึกษาได้มีบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีถือว่าเป็นแนวทางการพัฒนาในด้านนี้อยู่แล้วการพัฒนาต่อไปอีก คือ จัดกิจกรรมส่งเสริมเชิดชูเกียรติคนดีให้มีความสนใจในการทำความดีเพิ่มมากขึ้นไปอีก และนำออกเผยแพร่ให้สังคมรับทราบอย่างต่อเนื่อง สำหรับตัวบ่งชี้เรื่องการพิจารณาอาหารแนวทางพัฒนา คือ ทุกโรงเรียนควรมีป้ายที่มีข้อความพิจารณาอาหารพิมพ์ให้อ่านง่ายนำมาติดไว้ในที่ที่เหมาะสมภายในโรงอาหารก็จะทำให้นักเรียนกล่าวคำพิจารณาอาหารได้ง่ายยิ่งขึ้น

๓) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ โดยภาพรวมสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้จัดดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ด้านกิจกรรมประจำวันพระประสบผลสำเร็จคิดเป็นร้อยละ ๗๕.๐๐ กล่าวคือ บางสถานศึกษาได้จัดให้มีกิจกรรมใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ แต่การรับประทานอาหารมังสวิรัตินั้นมีอยู่กลางวันยังมิได้ดำเนินการ มีการสวดมนต์แปลในวันพระ แต่บางสถานศึกษาได้จัดกิจกรรมดังกล่าวสัปดาห์ละหนึ่งวันและจัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา *แนวทางพัฒนา* ผู้วิจัยนำเสนอไว้เป็น ๒ แนวทางดังนี้ คือ (๑) สถานศึกษากำหนดวันในการจัดกิจกรรมเอง ข้อดี คือ ทำให้มีกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นภายในสถานศึกษาและสถานศึกษาดำเนินการได้สะดวกขึ้น ข้อด้อย คือ การจัดกิจกรรมดังกล่าวอาจจะไม่ตรงกับวันพระตามชื่อของกิจกรรมที่กำหนดไว้ (๒) หน่วยงานระดับสูงขึ้นไปให้สถานศึกษาสังกัดเป็นผู้กำหนดวันให้จัดกิจกรรม ข้อดี คือ ทำให้มีกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นภายในสถานศึกษาและสถานศึกษาจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ตรงกับวันพระเป็นไปตามชื่อของกิจกรรมที่กำหนดไว้ ข้อด้อย คือ การจัดกิจกรรมดังกล่าวทำให้เกิดความยุ่งยากกับสถานศึกษาในการจัดตารางสอนและการจัดกิจกรรมประจำวัน ตัวบ่งชี้บางตัวจะนำออกไป เช่น การรับประทานอาหารมังสวิรัตินั้นมีอยู่กลางวัน เนื่องจากพุทธศาสนาเองก็ได้ให้อิสระกับบุคคลที่จะปฏิบัติต่อเรื่องนี้อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำมาเป็นตัวบ่งชี้ในเรื่องนี้

๔) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ โดยภาพรวมพบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ยกเว้นโรงเรียนบ้านหนองตัวดำเนินการได้ คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕๐ คือ ยังมีอาหารขยะภายในโรงเรียน ส่วนสถานศึกษานอกนี้ ไม่มีอาหารขยะภายในโรงเรียน ไม่ดูค่านักเรียน ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมะศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย บริหารจิต เจริญปัญญาก่อนการประชุมทุกครั้ง มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ *แนวทางพัฒนา* คือ สถานศึกษาควรจัดทำโครงการณรงค์ให้นักเรียนรับประทาน

อาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ โดยนำโครงการบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ในปีการศึกษาต่อไป ผู้บริหารสถานศึกษาแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือให้ลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ร่วมกัน

๕) ด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมทุกสถานศึกษาได้จัดให้มี กิจกรรมด้านการเรียนการสอนครบทุกตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เช่น มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้าและบ่าย ทั้งครู และนักเรียน บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทาง พุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และ นักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง *แนวทางพัฒนา* คือ สถานศึกษาต้องรักษา ตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอนที่ได้ดำเนินการมาแล้วให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

๕.๑.๓.๒ ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีอยู่ ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ๒) ด้านคุณภาพผู้เรียน ๓) ด้านการจัด การศึกษา ๔) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ๕) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และ ๖) ด้าน มาตรการส่งเสริม แต่ละด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม สรุปได้ ดังนี้ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มี คะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๒๑ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๑ จากเต็ม ๕ คะแนน มี คุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๕๔ คะแนน และได้คะแนนเฉลี่ย รวม ๔.๕๑ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าคุณภาพการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาในภาพรวม ในระดับการศึกษาปฐมวัยมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม และระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก *แนวทางพัฒนา* ให้สถานศึกษานำแนวทางพัฒนาที่ได้นำเสนอ ไว้ในแนวทางพัฒนา ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม มาใช้เป็นแนวทางก็จะทำให้ได้แนวทาง พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวมต่อไป

๒) ด้านคุณภาพผู้เรียน สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๑๕ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๗๖ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม (๒) *ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนน เฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๐๖ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๔๕ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ใน ระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ในระดับการศึกษา ปฐมวัยมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก หาก จะพัฒนาต่อ สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียนทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางพัฒนา คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย พัฒนาในมาตรฐานที่ ๔ คือ สถานศึกษา จัดกิจกรรมหรือโครงการให้เด็กปฐมวัยได้สนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัว ฝึกการคิด สรุปความรู้จากการคิด ฝึก ให้เด็กรู้จักฟังและตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล ส่งเสริมให้เด็กรู้จักสรุปความคิดรวบยอดจากประสบการณ์

เรียนรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* พัฒนาในมาตรฐานที่ ๓ สถานศึกษาจัดกิจกรรมฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ ๔ สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล มาตรฐานที่ ๕ สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

๓) ด้านการจัดการศึกษา สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๔๖ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๒ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๑๖ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๕๑ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม จึงสรุปได้ว่าคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ทั้งในระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม หากจะพัฒนาต่อ สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านการจัดการศึกษาทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางพัฒนา คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย ที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ สถานศึกษาจะต้องรักษาคุณภาพของมาตรฐานที่ได้ดำเนินการมาแล้วดังกล่าวให้คงอยู่กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* ที่ต้องพัฒนาต่อไป คือ มาตรฐานที่ ๑๐ สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน

๔) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๘๖ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๙ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕๐ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๖ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในภาพรวม ทั้งระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก หากจะพัฒนาต่อ สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางพัฒนา (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษา สร้าง ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เช่น ในแผนพัฒนาสถานศึกษา ควรกำหนดให้มีโครงการและ กิจกรรมเพื่อพัฒนาให้สถานศึกษาเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีสื่อ อุปกรณ์และ ห้องปฏิบัติการเหมาะสมกับเด็กในระดับปฐมวัย (๒) *ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั้ง ภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษา รวมทั้ง ผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา กับสถานศึกษาอื่น ครอบครัวยุวมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

๕) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) *ระดับการศึกษาปฐมวัย* พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๗๗ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๖ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (๒)

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๘๐ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๑๔ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาในภาพรวม ทั้งระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก หากจะพัฒนาต่อสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางพัฒนา (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาจัดทำโครงการกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษาปฐมวัย เช่น จัดทำโครงการพิเศษและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสูตร สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยให้สูงขึ้น (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ สถานศึกษาจัดทำโครงการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษา มีโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนความเป็นอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรอื่น ๆ และนักเรียน ได้ร่วมกันปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

๖) ด้านมาตรการส่งเสริม สรุปได้ดังนี้ คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๕๑ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๓ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยรวม คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๒๐ และได้คะแนนเฉลี่ยรวม ๔.๓๖ จากเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก จึงสรุปได้ว่าด้านมาตรการส่งเสริม ในภาพรวม ทั้งระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก หากจะพัฒนาต่อไปสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาด้านมาตรการส่งเสริมทั้งสองระดับดังนี้

แนวทางพัฒนา คือ (๑) ระดับการศึกษาปฐมวัย สถานศึกษา จัดโครงการกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนตามนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย เช่น จัดโครงการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ครูประจำชั้นควรวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ครูควรได้รับการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามหลักสูตรปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง (๒) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวทางพัฒนาด้านมาตรการส่งเสริม คือ ครูและบุคลากรในสถานศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้ชัดเจน สถานศึกษาจัดโครงการกิจกรรมพิเศษเพื่อตอบสนองนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยขอความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้การดำเนินการบรรลุนโยบาย จุดเน้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

๕.๑.๓.๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา มีอยู่ ๒ ด้านหลัก คือ

๑) ด้านสถานศึกษา และ ๒) ด้านชุมชน แต่ละด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนวิถิพุทธ มีการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ทำให้สถานศึกษามีจุดแข็งที่สำคัญดังนี้ (๑) ด้านศีล คือ บุคลากร ผู้บริหาร ครู เป็นผู้ที่มีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ลด ละ เลิก อบายมุข ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน มีความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย มีโครงสร้างการบริหาร วิสัยทัศน์

พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษาที่มีความชัดเจนสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จได้จริง มีการจัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ดี หลักสูตรสถานศึกษามีการบูรณาการหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระ มีการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งที่มีอยู่ภายในและภายนอกสถานศึกษา มีอุปกรณ์การศึกษา มีสาธารณูปโภคพื้นฐาน สวัสดิการและมีงบประมาณ (๒) *ด้านสมาธิ* คือ บุคลากร นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีสมรรถภาพจิต มีคุณภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี เป็นผู้คิดเก่ง คิดได้มาก เห็นได้จากการคิดโครงการและกิจกรรมขึ้นมาพัฒนาสถานศึกษาจำนวนมาก เป็นผู้มีความกตัญญู ตอบแทนคุณ มีจิตอาสา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ มีความขยัน อดทน เป็นผู้มีความสุขจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน เป็นต้น (๓) *ด้านปัญญา* คือ บุคลากรในสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย รู้เท่าทันเหตุการณ์ แก้ปัญหาชีวิตและทำงานด้วยสติปัญญา ผู้เรียน มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุผล มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร *จุดที่ควรพัฒนา ด้านศีล* เช่น ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สถานศึกษาบางแห่งยังขาดการปฏิบัติให้เป็นไปตามผังการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้ จึงทำให้ขาดระเบียบและขาดความสวยงามไม่เป็นไปตามหลักของศีล สถานศึกษาบางแห่งยังมีอาหารขยะอยู่ในสถานศึกษาเพื่อขายให้นักเรียนนำไปบริโภคซึ่งอาหารเหล่านี้ไม่สนองตอบสุขภาวะตามหลักโภชนาการ ไม่ก่อให้เกิดคุณค่าแท้และไม่เป็นไปตามหลักของศีล ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ยังมีบุคลากรและนักเรียนส่วนน้อยที่ขาดความเคารพต่อกฎ ระเบียบ วินัย *ด้านสมาธิ* เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งมีการเร่งรีบพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ทำให้บุคลากรส่วนน้อยในสถานศึกษาบางคนรู้สึกอึดอัด และมีความกดดัน เนื่องจากเป็นผู้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก *ด้านปัญญา* เช่น บางสถานศึกษาบุคลากรบางคนยังไม่มีวุฒิทางด้านธรรมะศึกษา สมรรถภาพของปัญญาระดับต่าง ๆ คือ ในระดับสัญญา ระดับทิฏฐิ และระดับญาณ ยังต้องมีการพัฒนาต่อไป

แนวทางพัฒนา คือ (๑) *ด้านศีล* เช่น ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ต้องจัดให้มีการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามผังการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ได้กำหนดไว้ ให้เป็นไปตามหลักของศีล จัดระบบการนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายกับนักเรียนให้สนองตอบสุขภาวะตามหลักโภชนาการ และเป็นไปตามหลักของศีล กล่าว คือ สถานศึกษาต้องปฏิบัติให้เกื้อกูลต่อหลักปาริสุทธิศีล ๔ ข้อที่ว่า “อาชีวนปาริสุทธิศีล” ความบริสุทธิ์แห่งอาชวะ คือ เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ส่วนผู้เรียนต้องปฏิบัติให้เกื้อกูลต่อหลักปาริสุทธิศีล ๔ ข้อที่ว่า “ปัจจัยสันนิสิตศีล” ศีลเกี่ยวกับปัจจัย ๔ คือ การพิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ที่แท้จริง ไม่บริโภคด้วยตัณหา เป็นต้น ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ยังมีบุคลากรและนักเรียนส่วนน้อยที่ขาดความเคารพต่อกฎ ระเบียบ วินัย ดังนั้นสถานศึกษาควรมีกิจกรรมสำหรับฝึกบุคลากรและนักเรียนส่วนน้อยเหล่านี้เพื่อให้มีความเคารพต่อกฎ ระเบียบ วินัย (๒) *ด้านสมาธิ* เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งมีการเร่งรีบพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ทำให้บุคลากรส่วนน้อยในสถานศึกษาบางคนรู้สึกอึดอัด และมีความกดดัน เนื่องจากเป็นผู้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดใจหาโอกาสให้มีการปรึกษาพูดคุยกับบุคลากรอย่างเป็นกัลยาณมิตร ลดช่องว่างระหว่างกันให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาด้านสมรรถภาพจิต ด้านคุณภาพจิต และ ด้านสุขภาพจิต (๓) *ด้าน*

ปัญหา เช่น บางสถานศึกษาบุคลากรบางคนยังไม่มีวุฒิทางด้านธรรมะศึกษา สถานศึกษาควรมีโครงการพัฒนาบุคลากร เช่น จัดการอบรมธรรมศึกษาให้กับบุคลากรและนักเรียนเพื่อส่งสอบธรรมศึกษาในทุกปีการศึกษา และมีโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาสมรรถภาพปัญญาระดับต่าง ๆ คือ ระดับสัญญา ทิฎฐิ และ ญาณ ให้มีอยู่ในระดับที่สูงขึ้น

๒) ด้านชุมชน พบว่าโรงเรียนวิถิพุทธ มีการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ได้ส่งผลทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ดังนี้ (๑) บ้าน คือ สถาบันครอบครัว ในชุมชนที่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนวิถิพุทธ มีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น การจับกลุ่มมั่วสุมก่อความเดือดร้อนให้กับชุมชนของวัยรุ่นลดน้อยลงและชุมชนได้สมาชิกที่เป็นคนดีไว้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น (๒) วัด คือ สถาบันทางศาสนาในชุมชนได้ศาสนทายาทที่เป็นคนดี ไว้ช่วยเหลืองานวัด และช่วยเหลืองานพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น (๓) ราชการ คือ ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนได้สมาชิกที่เป็นคนดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข มีจิตอาสา ไว้ช่วยเหลืองานราชการเพิ่มมากขึ้น โรงเรียนวิถิพุทธได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชนเพิ่มมากขึ้น จุดที่ควรพัฒนา บางโรงเรียนการขยายผลตามแนววิถิพุทธเข้าไปในชุมชนยังมีอุปสรรคอยู่มาก เนื่องจากพื้นฐานการเลื่อมใสศรัทธาของผู้ปกครองในครอบครัว คนในชุมชนบางส่วนติดอบายมุข เป็นต้น

แนวทางพัฒนา คือ สถานศึกษาสามารถประสานความร่วมมือกับสถาบันในชุมชน เช่น บ้าน วัด ราชการ (บวร.) โดยนำตัวอย่างโรงเรียนที่ดำเนินการประสบผลสำเร็จมาเป็นตัวแบบ เช่น โรงเรียนบ้านหนองตัว ร่วมกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้จัดทำโครงการให้นักเรียนเชิญชวนผู้ปกครองเลิกเหล้าและโครงการนวดसानสายใยชุมชน โครงการนี้เป็นการเริ่มต้นที่ดี คือได้เห็นบทบาทของโรงเรียนวิถิพุทธในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยการให้นักเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยตรง โรงเรียนบ้านหนองรักษ์ ได้ร่วมกับวัดป่าสุขสมบูรณ์ สนับสนุนให้เยาวชนจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อพัฒนาชุมชน เพื่อแก้ปัญหาในชุมชน และร่วมอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีร่วมกับชุมชน มีแผนพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม คือ บ้าน วัด และราชการ ต่างก็ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธและเกิดสมานฉันท์ร่วมกันพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ครั้งนี้มีประเด็นการค้นพบที่น่าสนใจควรแก่การนำมาอภิปรายผลตามลำดับดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ที่ค้นพบในงานวิจัยนี้มีอยู่ ๔ ด้าน คือ ด้านข้อมูลพื้นฐาน ด้านการบริหารจัดการศึกษา ด้านผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในบริบทความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ดังนี้

๕.๒.๑.๑ ด้านข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ พบว่า มีประวัติของสถานศึกษา การบริหารจัดการศึกษา ผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในบริบทความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ดังนี้ ๑) *ประวัติโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา* มีอายุมากกว่า ๕๐ ปี ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า ชุมชนที่โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำตั้งอยู่ได้เกิดขึ้นมานานมีอายุไม่น้อยกว่า ๕๐ ปี เมื่อชุมชนเกิดขึ้นแล้วต่อมาคนในชุมชนก็มีการสร้างวัดและโรงเรียนขึ้นภายในชุมชน ดังนั้นจึงปรากฏว่าแต่ละโรงเรียนมีอายุไม่น้อยกว่า ๕๐ ปี ๒) *สภาพทั่วไปของชุมชนในเขตพื้นที่สถานศึกษาให้บริการ* เป็นชนบทกึ่งชุมชนเมือง คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพรับจ้าง นับถือพระพุทธศาสนา จบการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อปีต่อครัวเรือนอยู่ระหว่าง ๒๐,๐๐๐ ถึง ๖๐,๐๐๐ บาทที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่าปัจจุบันในชนบทส่วนใหญ่ได้มีโครงสร้างพื้นฐานไม่แตกต่างไปจากชุมชนเมืองมากนัก เช่น มีระบบการคมนาคม มีระบบไฟฟ้าและประปา มีระบบสื่อสารเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีความสะดวกสบายเข้าถึงทุกชุมชนจึงทำให้ชุมชนต่าง ๆ เดิมเคยเป็นชุมชนชนบทแต่ในปัจจุบันได้กลายมาเป็นชนบทกึ่งชุมชนเมือง เดิมคนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเนื่องจากมีพื้นที่ทางการเกษตรอยู่จำนวนมาก แต่ในปัจจุบันคนในชุมชนมีมากขึ้น ชุมชนได้ขยายตัวใหญ่โตขึ้น ทำให้พื้นที่ทางการเกษตรลดน้อยลงไม่พอเพียงกับจำนวนคนที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาต่ำ คือ จบการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา จึงทำให้ต้องประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพรับจ้าง จึงส่งผลให้มีรายได้ต่ำ คือ เฉลี่ยต่อปีต่อครัวเรือนอยู่ระหว่าง ๒๐,๐๐๐ ถึง ๖๐,๐๐๐ บาท รายได้ระดับนี้ไม่พอเพียงกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว จึงทำให้คนส่วนหนึ่งออกไปประกอบอาชีพรับจ้างในท้องถิ่นอื่น เช่น กรุงเทพมหานครหรือในจังหวัดอื่น จึงปรากฏว่า ปัจจุบันคนที่อยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเด็กและคนชรา ส่วนคนหนุ่มสาวและคนวัยทำงานส่วนใหญ่ได้ออกจากชุมชนไปประกอบอาชีพรับจ้างในท้องถิ่นอื่น สอดคล้องกับทวิตศักดิ์ ทองทิพย์และคณะ ในรายงานการวิจัย เรื่อง “การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์ในเขตชายแดน ไทย-กัมพูชาจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” ได้พบว่าชุมชนในเขตติดต่อชายแดนไทยและกัมพูชา จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ แบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ชุมชนชนบท และชุมชนกึ่งชุมชนเมือง คนในชุมชนส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา รายได้ของคนในชุมชนส่วนใหญ่ยากจนมีหนี้สิน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะอุปถัมภ์การเป็นอยู่ของพระสงฆ์และวัด โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวได้อพยพไปขายแรงงานยังต่างถิ่น อันเป็นสาเหตุให้มีผู้ที่จะเข้ามาบวชเพื่อศึกษาน้อยลง คนในชุมชนถูกระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมดูดออกจากชุมชนจนกลายเป็นคนของบริษัท คนกลุ่มนี้ใช้ชีวิตอยู่ในโรงงานหรือบริษัท มากกว่าการใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนกลายเป็นระบบจริยธรรมใหม่ที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปในชุมชนชนบทและชุมชนกึ่งชุมชนเมือง^๑ ๓) *สภาพทั่วไปของสถานศึกษา* มีอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ดี จำนวนบุคลากรต่ำสุด ๘ คน และสูงสุด ๒๖ คน วุฒิการศึกษาต่ำสุดปริญญาตรี และสูงสุดปริญญาโท มีจำนวนนักเรียนต่ำสุด ๑๑๒

^๑ ทวิตศักดิ์ทองทิพย์และคณะ, “การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์ในเขตชายแดน ไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์), หน้า ๗๓-๘๔.

คน และสูงสุด ๓๐๗ คน ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษาได้มีการบริหารด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น จัดบริเวณสถานที่ อาคารเรียน อาคารประกอบ ล้วน สนามเด็กเล่น สนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล สนามวอลเลย์บอล สนามตะกร้อ และสนามแฮนด์บอล เป็นต้น สอดคล้องกับหลักปรโตโมสะ คือ มีปัจจัยภายนอกที่ดี หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นไปตามหลักไตรสิกขา ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้นหรือเป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ ๘ ที่เกิดขึ้นแล้วถึงความเจริญเต็มที่ เหมือนกัลยาณมิตตตานี้”^๒ สถานศึกษาได้จัดอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามหลักปรโตโมสะดังกล่าวจึงทำให้มีอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร และเนื่องจากสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษานี้เป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางจึงทำให้มีจำนวนบุคลากรต่ำสุด ๘ คน และสูงสุด ๒๖ คน มีจำนวนนักเรียนต่ำสุด ๑๑๒ คน และสูงสุด ๓๐๗ คน เนื่องจากผู้ที่สอบบรรจุเป็นข้าราชการครูในปัจจุบันต้องมีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีจึงทำให้ครูในโรงเรียนวิสุทธิพุทธชยันตีจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์มีวุฒิการศึกษาต่ำสุดปริญญาตรีขึ้นไป

๕.๒.๑.๒ ด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนวิสุทธิพุทธชยันตีจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ พบว่า ได้มีการจัดโครงสร้างการบริหารงาน มีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา มีแนวทางพัฒนาและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา มีการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา ดังนี้ ๑) มีการจัดโครงสร้างการบริหารงาน แบ่งเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในมาตรา ๓๙ ว่า “ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”^๓ ดังนั้นจึงปรากฏว่าสถานศึกษาต่าง ๆ ได้มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ในมาตรา ๓๙ ดังกล่าว ๒) มีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา ๓) มีแนวทางพัฒนาและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ๔) มีการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า ปัจจุบันสถานศึกษาต่าง ๆ ได้มีการบริหารตามแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จึงต้องมีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา ไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีแนวทางพัฒนาและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา และมีโครงการ

^๒ ส.ม.(ไทย) ๑๙/๘๔/๕๕.

^๓ ฝ่ายวิชาการสำนักพิมพ์สุทรไพศาล,พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๑-๒) พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๕, ปรับปรุง ๒๕๕๖-๘, หน้า ๒๓-๒๔.

หรือกิจกรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษาดังกล่าวด้วย สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เนื่องจากการดำเนินงานตามแนวคิดดังกล่าวเริ่มขึ้นจาก การวิเคราะห์ศักยภาพของสถานศึกษา การกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ มาตรฐาน ตัวชี้วัด กลยุทธ์ แผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ การประเมินตนเองและการประเมินภายใน การรายงานประจำปีและการรายงานประเมินตนเอง^๔ เป็นต้น

๕.๒.๑.๓ ด้านผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพรชนา จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ พบว่า สถานศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทุกโรงเรียนผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์กรมหาชน (สมศ.) แล้ว ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษาต่าง ๆ ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการทุกแห่งต้องจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ดังนั้นโรงเรียนวิสุทธิพรชนา จังหวัดสุรินทร์จึงต้องมีการประเมินคุณภาพทางการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ใน **มาตรา ๔๙** ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่ง อย่างน้อยหนึ่งครั้งทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน และใน **มาตรา ๕๐** ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคลากร คณะกรรมการของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคลากรหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น^๕

๕.๒.๑.๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในบริบทความเป็นโรงเรียนวิสุทธิพรชนา พบว่า ๑) **ด้านสถานศึกษา** มีการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ ด้านศีล มีการบริหารด้านสภาพทางกายภาพและด้านสังคมที่ดีเป็นไปตามหลักของศีล ด้านสมาธิ บุคลากร นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องมีสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี ด้านปัญญา บุคลากรในสถานศึกษาและนักเรียน มีศรัทธาและเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย รู้เท่าทันเหตุการณ์

^๔ สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์, **การวางแผนโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา** (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^๕ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒**, หน้า ๒๔-๒๖.

แก้ปัญหาด้วยสติปัญญา ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศได้เน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการที่เสนอแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธไว้ว่า “โรงเรียนวิถีพุทธคือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ”^๖ เป็นต้น ๒) ด้านชุมชน ได้รับประโยชน์ คือ บ้าน วัด และราชการ มีสมาชิกที่เป็นคนดีเพิ่มขึ้น โรงเรียนวิถีพุทธได้รับความเชื่อมั่น ศรัทธา และความร่วมมือจากชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่ารูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธได้เน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการที่เสนอแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธไว้ว่า จุดเน้นโรงเรียนคือดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมในการแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐาน^๗ ในการดำเนินชีวิต สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ เมื่อผู้เรียนออกไปสู่ชุมชนจึงทำให้ชุมชนคือ บ้าน วัด และราชการ มีสมาชิกที่เป็นคนดีเพิ่มขึ้น

๕.๒.๒ ผลการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

ผลการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ที่ค้นพบในงานวิจัยนี้มีอยู่ ๓ ประการ คือ ผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธ ผลสำเร็จตามผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. และ ผลสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ดังนี้

๕.๒.๒.๑ ผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ๑) ด้านกายภาพ มีผลสำเร็จร้อยละ ๙๗.๙๖ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่าสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้ดำเนินการให้ มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มีพระพุทธรูปศาสนาสุภาพ วาเทธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่างๆ มีความสะอาดสงบ ร่มรื่น มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม ไม่มีสิ่งเสพ ติด เหล้า บุหรี่ในสถานศึกษา จึงทำให้มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม ๒) ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร มีผลสำเร็จร้อยละ ๑๐๐ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า นักเรียน ครู ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้มีพฤติกรรม รักษาศีล ๕ ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม ก่อนรับประทานอาหารมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน จึงทำให้มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม ๓) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ มีผลสำเร็จร้อยละ ๗๕.๐๐ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า บางสถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรมประจำวันพระคือใส่เสื้อสีขาวทุกคน ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ รับประทานอาหารมังสวิรัติน้ำมือกลางวัน สวดมนต์แปล จึงทำให้มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ๔) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ มีผลสำเร็จร้อยละ ๙๖.๔๓ มี

^๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, ๒๕๕๗, หน้า ๓๑.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒.

คุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษามีการส่งเสริมวิถีพุทธ คือ ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน ไม่ดูดำนักเรียน ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสอບได้อรรถมะศีกษาตรีเป็นอย่งน้อย บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม ๕) *ด้านการเรียนการสอน* มีผลสำเร็จร้อยละ ๑๐๐ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษามีกิจกรรมการเรียนการสอน คือ บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้าและบ่าย ทั้งครู และนักเรียน บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง จึงทำให้มีคุณภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม ๖) *ผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธ* มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๙ และ ๓.๙๗ ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดได้มีการดำเนินการให้มีตัวบ่งชี้ ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ และด้านการเรียนการสอน สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้น^๙ และสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา จึงทำให้ผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

๕.๒.๒.๒ ผลสำเร็จตามผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. พบว่า ๑)

กลุ่มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษารอบสอง ทั้งระดับการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า (๑) ด้านผู้บริหาร มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ สถานศึกษามีการจัดองค์กรโครงสร้างและบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา (๒) ด้านครู มีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (๓) ด้านผู้เรียน มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีทักษะในการ

^๙ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *อัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ปีที่ ๙*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.vitheeuddha.com/main.php?url=about&code=result> [๒๐ ก.พ. ๒๕๕๖].

แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

สุจริต จึงทำให้มีผลการประเมินโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี (๒) *กลุ่มที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน การศึกษารอบสาม* ทั้งระดับการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษาได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาดังนี้ คือ (๑) ด้านคุณภาพผู้เรียน มีพัฒนาการด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญาสมวัย มีความพร้อมศึกษา ต่อในขั้นต่อไป มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความ ใฝ่รู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง คิดเป็นทำเป็น มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีทักษะในการ ทำงาน รักการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต (๒) ด้านการจัด การศึกษา ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลผู้บริหาร ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และ ชุมชนปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล และ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามที่ กำหนดในกฎกระทรวง (๓) ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษามีการสร้างส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (๔) ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา มีการพัฒนา สถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นที่กำหนดขึ้น (๕) ด้านมาตรการ ส่งเสริม มีการจัดกิจกรรมตามนโยบาย จุดเน้นแนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนา และส่งเสริม สถานศึกษาให้ยกระดับคุณภาพสูงขึ้น จึงทำให้มีผลการประเมินโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ๓) ผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่มีต่อคุณภาพการบริหารสถานศึกษาตาม หลักไตรสิกขา ทั้งในระดับการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๒ จากคะแนน เต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (สมศ.) กำหนดขึ้นและสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา จึงทำให้ผลการประเมินความ คิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษามีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

๕.๒.๒.๓ ผลสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า ๑) *ด้านสถานศึกษา* มีทรัพยากรทางการบริหารทุกด้านอย่างพอเพียงและการบูรณาการหลักไตรสิกขา ในด้านกระบวนการบริหาร เป็นไปตามหลักของไตรสิกขา ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า (๑) ด้านศีล บุคลากรของสถานศึกษามีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม, มีระบบบริหาร, มีอาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อม สะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ ปลอดภัย, มีหลักสูตร สถานศึกษาที่บูรณาการหลักพุทธธรรม, มีสื่อและแหล่งการเรียนรู้, มีอุปกรณ์การศึกษา, สาธารณูปโภค พื้นฐานและสวัสดิการ และมีงบประมาณ เป็นต้น (๒) สมานี บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องมีสมรรถภาพจิต คุณภาพจิตและ สุขภาพจิตที่ดี (๓) ปัญญา บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องมีพัฒนาการด้านปัญญาระดับต่าง ๆ คือ ความจำได้หมายรู้, ความเข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า รู้แจ้งชัดตามความ เป็นจริงจัดการได้ถูกต้องปลอดภัยจากปัญหาสิ้นเชิง ๒) ด้านชุมชน บ้าน วัด และ ราชการ ได้รับ ประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า (๑) บ้าน คือ สถาบันครอบครัว

ชุมชนได้สมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น (๒) วัด คือ สถาบันศาสนาในชุมชนได้ศาสนทายาทที่ดีไว้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยงานพระพุทธศาสนามากขึ้น (๓) ราชการ คือ ได้คนดีเข้ามาช่วยพัฒนางานราชการ จึงทำให้โรงเรียนวิถิพุทธได้รับความไว้วางใจ เชื้อมนัน ศรีธธา และความร่วมมือจากชุมชน ๓) ผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๙ และ ๓.๘๓ ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้มีการบริหารสถานศึกษาได้สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา จึงทำให้ผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อผลสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

๕.๒.๓ แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์

แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ที่ค้นพบในงานวิจัยนี้มีอยู่ ๓ ประการ คือ แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ แนวทางพัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา ดังนี้

๕.๒.๓.๑ แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า ๑) ตัวบ่งชี้ที่ได้ที่จัดดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธแล้วต้องรักษาให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า ตัวบ่งชี้ที่สถานศึกษาได้จัดดำเนินการได้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธแล้วจะเป็นตัวชี้วัดให้ทราบว่าสถานศึกษาได้มีการบริหารสถานศึกษาตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดขึ้นได้อย่างมีคุณภาพแล้ว ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องรักษาตัวบ่งชี้ดังกล่าวให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป ๒) ตัวบ่งชี้ที่ยังมิได้จัดดำเนินการตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธต้องจัดดำเนินการให้มีขึ้น และให้นำแนวทางพัฒนาที่นำเสนอไว้ในด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และ ด้านการเรียนการสอน มาใช้เป็นแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า หากสถานศึกษายังมิได้ดำเนินการให้ครบถ้วนตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธแล้วก็จะทำการบริหารสถานศึกษามีได้เป็นไปตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดขึ้น หากมีการประเมินผลตามตัวบ่งชี้ดังกล่าวก็จะทำให้ได้คะแนนคุณภาพอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นจึงให้นำแนวทางพัฒนาที่นำเสนอไว้ในด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ และ ด้านการเรียนการสอน มาใช้เป็นแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธให้คุณภาพสูงขึ้นต่อไป

๕.๒.๓.๒ แนวทางพัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้นำแนวทางพัฒนาตามมาตรฐานที่นำเสนอไว้ในด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และด้านมาตรการส่งเสริม มาใช้เป็นแนวทาง

พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า หากนำแนวทางพัฒนาตามมาตรฐานที่นำเสนอไว้ในแต่ละด้านมาใช้ก็จะได้แนวทางพัฒนาเป็นภาพโดยรวมต่อไป

๕.๒.๓.๓ แนวทางพัฒนาด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา พบว่า

๑) *ด้านสถานศึกษา* คือ *ด้านศีล* จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมให้เป็นไปตามหลักของศีล *ด้านสมาธิ* คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตร จัดกิจกรรมพัฒนาด้านสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต และสุขภาพจิต อย่างต่อเนื่อง *ด้านปัญญา* จัดกิจกรรมพัฒนาปัญญาของบุคลากรและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่มีความหมายครอบคลุมหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา การนำมาปรับใช้สำหรับการบริหารสถานศึกษา ในกิจกรรมของการพัฒนาด้านศีล สมาธิ และปัญญา สามารถนำเอาหลักธรรมภาคปฏิบัติที่มีอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ร่วมได้ทั้งหมด ๒) *ด้านชุมชน* สถานศึกษาและสถาบันในชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน อนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่า เนื่องจากสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันที่มีอยู่ในชุมชน โดยมีหน้าที่หลักในการพัฒนาคนให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชุมชน ดังนั้นจึงต้องร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชุมชน และร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย เรื่อง ผลของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

การวิจัยนี้เป็นการนำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในเชิงทฤษฎี ดังนี้

๕.๓.๑.๑ ด้านผู้ใช้ผลการวิจัย การนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ควรได้ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักแนวคิดในแต่ละประเด็นที่ได้นำเสนอไว้ในงานวิจัยนี้ให้ถ่องแท้ก่อนว่าหลักแนวคิดพื้นฐานคืออะไร หลักแนวคิดนี้มีเป้าหมายอย่างไร วิธีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหลักแนวคิดนี้ทำได้อย่างไร เมื่อได้ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักแนวคิด เป้าหมาย วิธีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหลักแนวคิดนี้อย่างชัดเจนแล้วจึงควรนำผลการวิจัยปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ผู้ใช้ได้กำหนดไว้ต่อไป

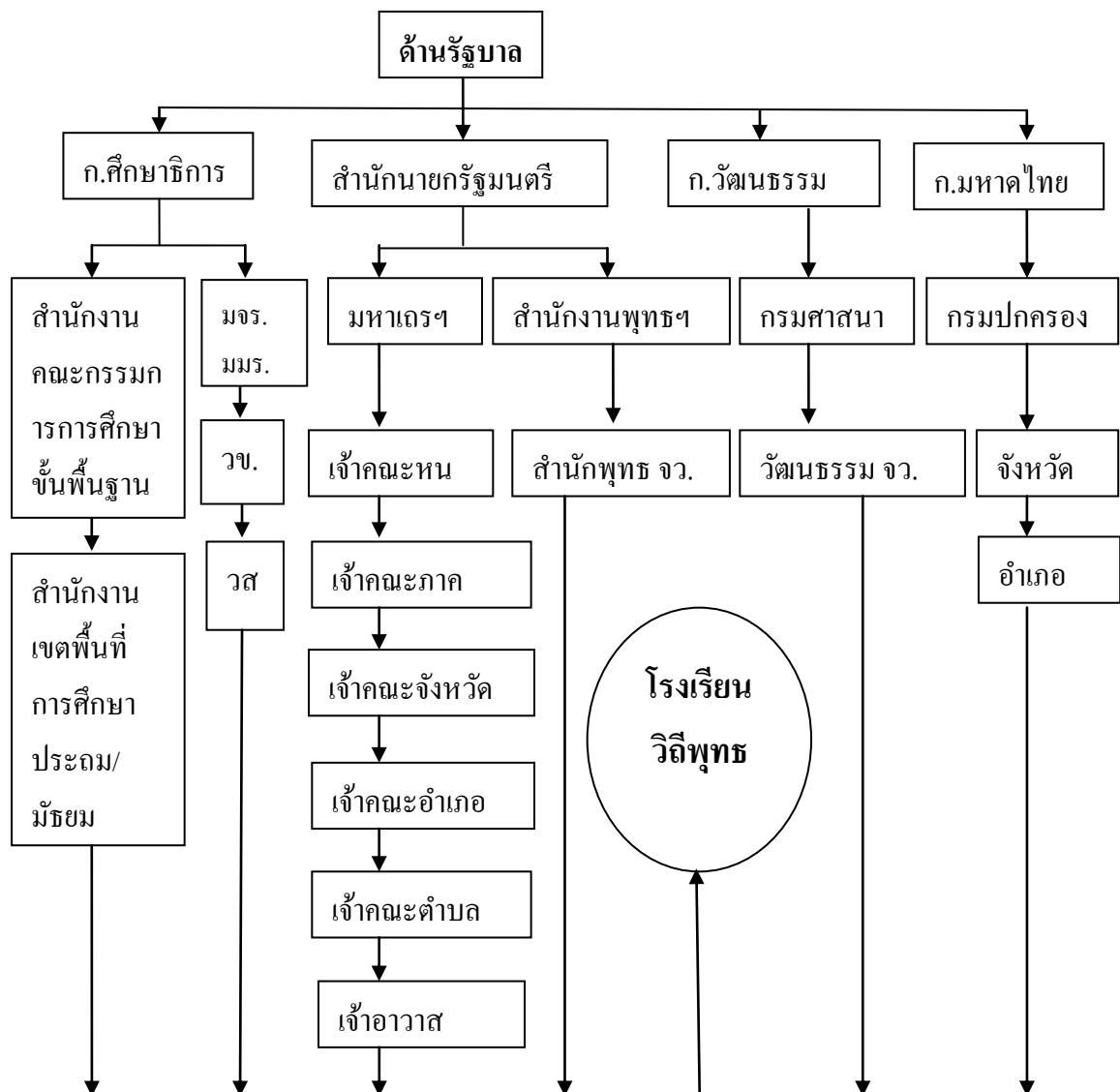
๕.๓.๑.๒ หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่มีความหมายครอบคลุมหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา การนำมาปรับใช้สำหรับการบริหารสถานศึกษาสามารถนำเอาหลักธรรมภาคปฏิบัติที่มีอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ร่วมได้ทั้งหมด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักไตรสิกขามาใช้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายได้จริง ซึ่งโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์เป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่ดีจึงมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายดังนี้

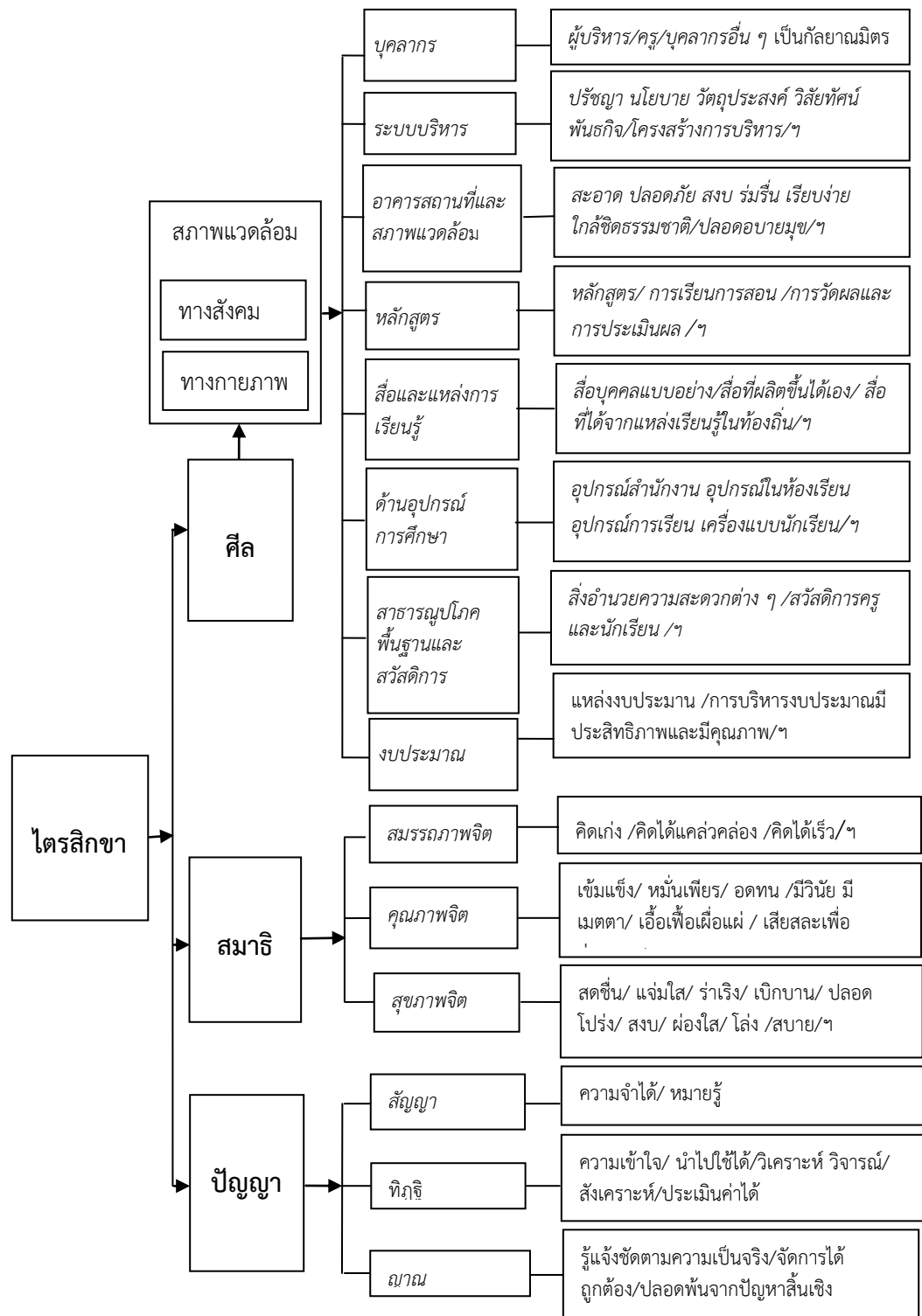
๕.๓.๒.๑ ด้านรัฐบาล คือ รัฐบาลต้องสนับสนุนโดยน่านโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ พ.ศ.๒๕๔๕ มาฟื้นฟู ปรับปรุง แก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ โดยการระดมความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถิพุทธในช่วงที่ผ่านมาทุกภาคส่วนมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรค และนำเสนอแนวทางพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถิพุทธให้มีความชัดเจนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จากนั้นรัฐบาลจึงนำแนวทางที่มีความชัดเจนสมบูรณ์ดังกล่าวมาใช้ปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องโดยผ่านหน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องตามแผนภูมิที่ ๒๕ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๒๕. แสดงผังการใช้นโยบายของรัฐผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ไปสู่โรงเรียนวิถิพุทธ

๕.๓.๒.๒ ด้านสถานศึกษา คือ สถานศึกษาควรจัดทำแผนพัฒนาหรือแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ให้มีเนื้อหาครอบคลุมตามหลักของศีล สมาธิ และ ปัญญา ซึ่งตัวแบบของไตรสิกขาดังกล่าวมีลักษณะตามแผนภูมิที่ ๒๖ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๒๖. แสดงผังตัวแบบของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปปฏิบัติ

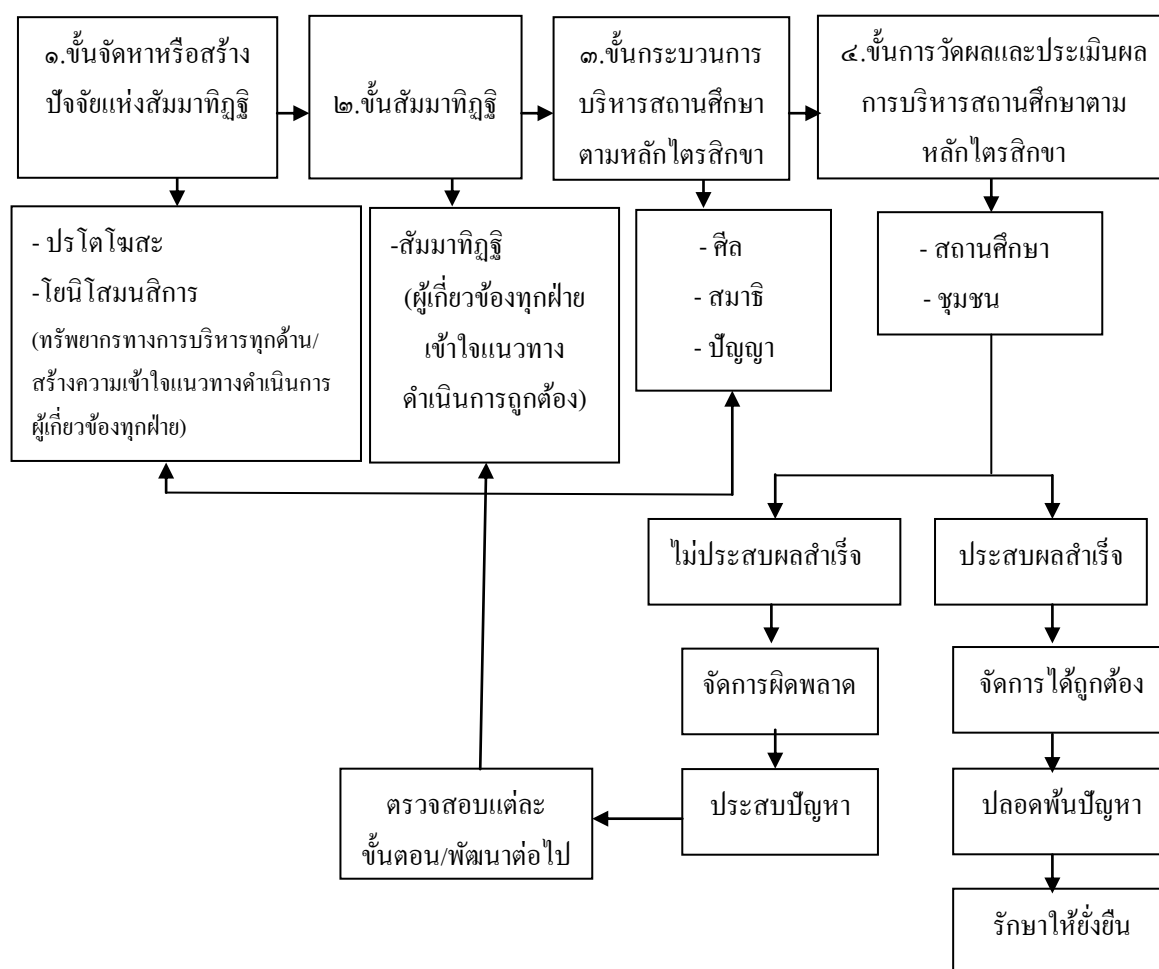
สำหรับผู้สนใจที่จะนำผลการวิจัยนี้ไปปฏิบัติผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๓.๓.๑ ด้านสภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ คือ สถานศึกษาควรมีข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารสถานศึกษา ซึ่งข้อมูลส่วนนี้อย่างน้อยควรประกอบด้วย ๔ ด้านต่อไปนี้ คือ ๑) ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน เช่น ประวัติโรงเรียน สภาพทั่วไปของชุมชนในเขตพื้นที่สถานศึกษาให้บริการ และด้านสภาพทั่วไปของสถานศึกษา ๒) ข้อมูลการบริหารจัดการศึกษา เช่น มีโครงสร้างการบริหารงาน มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา แนวทางพัฒนา กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา ที่มีความชัดเจนและนำมาปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง ๓) ข้อมูลผลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น ผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ผลการประเมินคุณภาพภายในจากต้นสังกัด และผลการประเมินคุณภาพการศึกษาจากภายนอกในรอบต่าง ๆ ๔) ข้อมูลการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในบริบทความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น ข้อมูลด้านสถานศึกษาและด้านชุมชน เหล่านี้เป็นสารสนเทศสนับสนุนเกี่ยวกับผลงานที่สถานศึกษาดำเนินการผ่านมาแล้วได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสถานศึกษาควรมีระบบการเก็บที่ดี หากต้องการใช้เพื่อสนับสนุนการบริหารก็นำมาใช้ได้สะดวก ข้อมูลนี้ยังสามารถนำมาให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ได้อีกด้วย

๕.๓.๓.๒ ด้านผลการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ สถานศึกษาควรมีการประเมินผลเพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในช่วงที่ผ่านมาว่าได้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด กรอบที่นำมาใช้ในการประเมินส่วนนี้อย่างน้อยควรประกอบด้วย ๓ ด้าน ดังนี้ คือ ๑) ด้านผลสำเร็จตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ด้านการเรียนการสอน ด้านความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน การประเมินผลในด้านนี้เพื่อตรวจสอบให้ทราบว่าในช่วงที่ผ่านมาสถานศึกษาได้จัดดำเนินการเพื่อให้มีตัวบ่งชี้ตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธมากน้อยเพียงใด ผลที่ได้จากการประเมินจะทำให้ได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาตามจุดเน้นด้านอัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป ๒) ด้านผลสำเร็จตามผลการประเมินมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. เช่น ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และ ด้านความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษา การประเมินผลในด้านนี้เพื่อตรวจสอบให้ทราบว่าในช่วงที่ผ่านมาสถานศึกษาได้จัดดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามกรอบมาตรฐานการศึกษาที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ผลที่ได้จากการประเมินจะทำให้ได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาด้านคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป ๓) ด้านผลสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา เช่น ด้านสถานศึกษา ด้านชุมชน ด้านความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาและความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน การประเมินผลในด้านนี้เพื่อตรวจสอบให้ทราบว่าในช่วงที่ผ่านมาสถานศึกษาได้จัดดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาตามหลัก

ไตรสิกขามากน้อยเพียงใด ผลที่ได้จากการประเมินจะทำให้ได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาต่อไป สำหรับการดำเนินการนำหลักไตรสิกขาไปปฏิบัติ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ตามผังการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาดังแผนภูมิที่ ๒๗ ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๒๗. แสดงผังแนวคิดการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา

๕.๓.๓.๓ แนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียน วิถีพุทธชั้นนำจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ มีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ สถานศึกษาควรนำผลการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมาใช้ในการวางแผนพัฒนา กรอบที่นำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาส่วนนี้อย่างน้อยควรประกอบด้วย ๓ ด้าน ดังนี้ คือ ๑) แนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ เช่น ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหาร ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ด้านการเรียนการสอน ผลการประเมินจะทำให้สถานศึกษาได้ทราบถึง จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และต่อจากนั้นจึงนำเอาจุดที่ควรพัฒนาดังกล่าวมากำหนดเป็นแนวทางพัฒนาด้านอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธต่อไป ๒) แนวทางพัฒนาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้าง

สังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ผลการประเมินจะทำให้สถานศึกษาได้ทราบถึง จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และต่อจากนั้นจึงนำเอาจุดที่ควรพัฒนา มากำหนดเป็นแนวทางพัฒนา ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป ๓) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา เช่น ด้านสถานศึกษาและด้านชุมชน ผลการประเมินจะทำให้สถานศึกษาได้ทราบถึง จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และต่อจากนั้นจึงนำเอาจุดที่ควรพัฒนา มากำหนดเป็นแนวทางพัฒนา ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาต่อไป

๕.๓.๔ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับผู้สนใจจะทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๔.๑ ควรมีการวิจัยผลของการบริหารองค์กรโดยใช้หลักไตรสิกขาในกรณีอื่นอีก เช่น การบริหารวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ การบริหารในสถานประกอบการ

๕.๓.๔.๒ ควรมีการวิจัยพุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา เพื่อนำผลมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

๕.๓.๔.๓ ควรมีการวิจัยผลของการบริหารองค์กรโดยใช้หลักไตรสิกขา เปรียบเทียบกับแนวคิดการบริหารองค์กรโดยใช้ศาสตร์สมัยใหม่